

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Christophori Longolii Lvcvbrationes

Longolius, Christophorus

Lvgdvni, 1542

Petri Bembi, Et Iacobi Sadoleti Epistolarvm Liber. Petrus Bembs Christ.
Long. S. P. D.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69441](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69441)

PETRI BEMBI,
ET IACOBI SADOLETI
EPISTOLARVM
LIBER,

PETRVS BEMBVVS CHRIST.

LONG. S. P. D.

VR A VI mandata tua Florentiæ diligēter: idq; amplius, quòd Protonotario Bartholino, qui mihi uisus est mirifice de te et sentire & loqui, defensionū tuarum librū dedi. Cum Iulio Cardinale multus de te sermo: is mihi significauit, quòd ad te Iacobus Sadoletus de Florentinorū erga te uoluntate scripserit, se autore factum. Romā cū uenissem, Cardinali Columnæ defensiones tuas misi: Sadoletū ipsum, Paccæum, Adornium, Læliū, reliquosq; de quibus me tuis in literis admones, tuo nomine salutauī. Postremo etiam Leonis x. Pont. Max. pedibus, cum is è Manliano rediisset, dedi osculum tuis uerbis. nam me in Vrbe propter imbecillitatem ualetudinis meæ Apennini traiectu uiæq; tædio & laboribus auctam decē ipsos dies continueram. Ille uero me, ubi esses, quid ageres, quid cogitares, satis quidem familiariter, atq; (ut mihi uisus est) etiam amanter interrogauit. Aderat Paccæus, qui & ipse de te, deq; illo ipso tuo libro, quem iam legerat, multa præclare. Idem cum ego Principi respondiissem, te Patauium esse profectum eo cōsilio, ut consummandis ijs studijs quibus te totum tradideras, biennium uel certe quantum ad id temporis satis tibi esset, impenderes: habere dixit se abs te literas, in quibus erat scriptum te Florentinorum conditionem uelle accipere. quæ quidē ad uerba nihil omnino Princeps

Princeps, cum antea adeuntibus illū Romanis Cōsulibus, ut eius sententiā elicerent, num te donatum esse uellet ciuitate, cum alia multa singulari cum tui commendatione, tum illud etiam dixisset, fouere se tua studia, annuamq; ad id pecuniam tibi curari iussisse, ut quòd statueras Pataviū secedere, ut ea in urbe doctissimorumq; hominum conuentu institutis iam abs te commentationibus aliquot annos dares, eius tibi conficiendi facultas ne deesset: totumq; illud consilium profectiois tuæ uehementer à se probari significauisset. Quod eò tibi scripsi, ut scires quā iam ille opinionem atq; spem de te otioq; tuo isto Patauino conceperit. De rumoribus qui hic iactabantur, male de te Romanis sentire, cum hos mōtes nihil solidum crepare diceres, plane nihil est quod labores. Primum incerto autore: deinde parū adhibetur fidei: postremo quicquid est, id omne nostro aduentu iam euanescit. Amicos quidem habes omnes uel doctos uel bonos, præter unum Sinonem illum tuum, quem tamen doctum esse nunquam iudicaui: bonum credebam, in quo quā me fefellerit, uides. Itaq; oderit, diligat, æque habendum, nisi tibi etiam iucundum esse debet, te ab illo non diligi, quem tua causa nemo bonus diligit. De Bembini catelli mœrore suscepto ex discessu nostro quid scribis, uide quid egeris. Auxisti tu quidem desiderium uel etiam dolorem meū. Valde me pœnitet illum domi reliquisse tam fidum, tam nullius oneris comitem, tantæ sedulitatis, festiuitatis, ioci, ut omnibus delitijs carere mihi uidear, qui eius blanditijs careo. Numos Principis sex mensium nomine tibi dependi curauimus. Eos habebis cum his literis. Protonotario Saulio & Lazaro & Flaminio plurimam salutem dicito meis uerbis. Vale. Romæ, IIII. Calend. Iun.

P. BEMBUS CHRIST. LONG. S.

Respondeo ad tres tuas suauissimas atq; amantissimas
 literas, diuersis temporibus datas, & quidē breuiter.
 teneor enim satietate quadam uel potius tædio scribendi:
 ut nihil omnino difficilius, nihil morosius faciam, quàm cū
 calamum sumo, nihil libentius, quàm cū depono. Cur? in-
 quies. Quia, quoniam multos iam annos ea cogor scribe-
 re, quæ ad stomachum meū non faciunt, etiā illa quæ mihi
 grata solent esse, nunc displicent, cū sunt scribēda, ita scri-
 ptio ipsa omnis permolesta. Nisi forte diuturnus morbus
 segnem me atq; ignauum ad omnia reddidit. Quod si est,
 spero me ad pristinā meam in scribēdo alacritatē breui re-
 diturū. Satis enim belle, ut nunc quidem est, me habeo, o-
 mnesq; iam propè morbi reliquias abieci. Sin altera illa
 causa est, hinc euolē oportet, abdāq; me aliquò, in studia
 scilicet atq; in literulas nostras, quēadmodū tu quidē feci-
 sti, dū illa dedisco quæ inuito mihi adhæserunt, ut à me pa-
 gellam accipias libenti animo, ne dicā impigro scriptam.
 Sed uenio ad tuas literas. Bolducus noster quòd tam in te
 officiosus fuerit, gaudeo: eoq; magis, quòd nihil eorū quæ
 cōmemoras, meo rogatu. egi tamen illi per literas gratias
 cū tuo nomine, tū meo quidē. quasi Pollux omnia quæ in
 te honoris causa tanquā in Castorē cōferūtur, in me etiā
 cōferri puto. De Nauagerio meo quæ scribis, mihi grata
 sunt. ille uero nō modo in literarū studijs, sed etiā in ami-
 cis colēdis mirificus. Qui quòd æstatē in suis Muranianis
 hortis cōfecerit, ualde lætor. neq; enim uereor, quin illi cō-
 stiterit fructus otij tam iucundi, ad quē quidē oblectandū,
 ab æstūq; tuendū, ut audio, etiam è Benaco multæ citro-
 rū arbores, suas umbras adduxerint. Respōdi fere ad tuas
 priores literas. In secundis literis quod de Ioanne Pino
 Gallorum

Gallorum Regis Legato me admones, id erit mihi cura. Semel illum cōueni, cum esset domi suæ, ea de causa, ut cōstitueremus inter nos aliquid, quod tibi esse usui & orna-mento posset, multus quidem de te sermo: sed quoniã erat ei cœnæ tempus, ita ab illo discessi, ut inchoata tantummodo esset effigies negotij tui. Reliqua posita sunt nō solum in diligētia, sed ualde mehercule etiam in casu. Diligentia ne adhuc quidem adhiberē, cū Principis in molem Hadriana secessio, quò uentitare propter imbecillitatem corporis minus sēpæ possum, ille uero fere quotidie: tū maximī calores effecerunt, quibus etiam qui ualentissimi sunt, à labore defatigationeq; absterrentur. Casus cū uenerit, eū quā- tum potero complectar: neq; dimittam, nisi depicta omni- bus coloribus imagine: atq; ita confecta, ut nequid desit. Sed omnino totum hoc sic habeto, nihil ut mihi antiquius futurū existimes ijs rebus quæ ad commodū dignitatemq; tuam pertinebūt. Itaq; si erit opus, etiam Collegā meum, ut suades, aduocabo: sed nunc, ut uidetur, non est. De tuis obtrektoribus quod ad me, quod ad Marcū Antonium Michaëlem tam multis uerbis scripsisti, plane nō probo, te ne nunc quidem eorū causa animo tranquillo esse, quo- rum rumores & maledicta non solum refrixerunt tuis re- sponsonibus editis, sed plane iam omnis illa factio propè obmutuit. Itaq; tu, si me audies, nullum omnino posthac de illis uerbum facies, atq; etiam si fieri poterit, ne cogita- bis quidem. Neq; enim digni sunt, qui tuum istud tam ho- nestum otium, tam præclara studia, uel momentum tempo- ris interpellent. Quamobrem magis miror id quod erat in postremis tuis literis, te scilicet ab illis in tanta gladiatorum licentia tibi interdum timere. Tu uero qui Romæ popu- lum Romanum stantem in te, ac propè armatum contem-

pferis, sustinueris, fregeris, neq; interea timoris signum
 ullum edideris, aut uocem emisseris: ab illo nunc non so-
 lum fracto, sed etiam ad tuas partes traducto, in urbe mi-
 nime turbulenta Patauio tibi esse timendum duces? Atqui
 etiam scribis Lerinam te propterea cogitare. Quam uel-
 lem istud uerbum tuo ex ore ne excidisset. Sed nolo tibi
 molestus esse. Quamobrem adhuc animum ab istis cogita-
 tionibus quam longissime, teq; tutò esse posse existima
 ubicunq; erunt uel boni uel docti uiri, quāquam te iam om-
 nes propè homines diligunt, habes autem Italiam maxi-
 me cupidissimam tui, propterea quòd eam est tui fama no-
 minis clarius atq; illustrius peruagata. Dedi tamen Mari-
 no Georgio Patauij Prætori literas hac de re, quemadmo-
 dum tibi placere ostendisti: quem quidem existimo nulla
 in re tibi salutiq; tuæ defuturum. De eo me uelim facias
 tuis literis certiozem. Prior pars earūdem literarum quas
 ad me nouissime dedisti, tuorum studiorum uitæq; rationē
 cōtinebat: quæ me summopere delectauit, cepiq; ex eo ma-
 ximam uoluptatem, quòd te uideo ita literis, quarum es
 multo auidissimus, incumbere, ut ualetudini etiam seruias.
 Pilæ ludus, quo te ante cibum exerces, mihi ualde proba-
 tur. De ambulatiunculas uero illas uestras, sermones, concursationes,
 de quibus scribis, peream, si omnibus Ro-
 manis præfecturis magistratibusq; non præfero. Cōsuetu-
 dinem autem qua uteris, ut scilicet antè, quam somno te
 des, reputes tecum ipse atq; recolligas quicquid dignum
 ea die memoria scientiaq; comprehenderis, quis non ma-
 gnopere laudandam & complectendam putet? Pythago-
 reo præcepto illi fere germanam atq; similitam τῶν πρῶ-
 τῶν ἐπιπέδων; Nosti reliqua. Sed illa in doctrinæ stu-
 dijs, hæc in rerū actione uersatur. Itaq; ea tibi perpetuo
 utendum

utendū cenſeo. Altera fuit epiſtolæ tuæ pars minime quidē neceſſaria, qua mea in te beneficia cōmemores : quod quidē ipſum in ſecūdis etiam literis feciſti multis atq; honorificētiſſimis uerbis. Ea ſi naturæ tuæ benignitate, amorisq; in me tui abundantia impuſus collegiſti: te eorū eſſe morū, beneuolētiae, comitatis, plane gaudeo. nihil enim po teſt eſſe tā ſuauī liberaliq; natura amabilius atq; præſtan tius. Sin propterea, ut uel te gratum oſtenderes, uel me in te amando confirmares: neutrum eorū te adducere debuit in eam commemorationē. Nam neq; tu eſſe ingratus iam ullo pacto potes, qui ſi nihil aliud agas, tamē ea de nobis dixiſti, ſcripſiſti, nota eſſe omnibus hominibus uoluīſti, ut me tibi etiam perpetuo deuinctū putē. Neq; ego is ſum, qui à te amādo reuocare animum atq; mētē poſſim, niſi tu is eſſe deſinas, qui profecto es, moresq; tuos atq; doctri nam dediſcas. Itaq; ſi me amas, ne tu poſthac ad me quidē quicquam cuiſmodi. Heri cū in ea urbis parte caſu eſſem, quam tu incolebas, & Mariani Caſtellani hoſpitis tui do mus mihi à meis pueris oſtenderetur, uocari hominē iuſſi, eumq; tuo nomine ſalutaui. quam quidē ille ſalutationem mihi uiſus eſt libentiſſime atq; hilariter accepiffe. Dixi ei de te cupide ſane atq; amanter quæretī, quæ proxime ha bueram. à quo cum diſcederē, petij, nunquid uellet ad te li terarum dare. dixit ſe daturū: ueruntamē non dedit. Sed o mnino fui lōgior, quàm initio putarā. Collega meus Roma pedē nō extulit: Princeps eū retinet, & ut puto retinebit. Exemplū tuarū ad me literarū, quod requiris, erit cū his literis. Saulio, Lazaro, Flaminio multā ſalutē dicitō meis uerbis. Tu ſi me amas, ad nos crebro, ut facis, omnibus de rebus ſcribe. Incrediblem enim me tuæ literæ dele ctant. In quibus illud etiam uideo, quod mihi eſt plane

iucundissimum, addere te quotidie aliquid scriptioni & stylo. Itaq; τούτην τὴν γραμμὴν suadeo teneas. Cum hæc scriberem, Princeps in Vaticanum se referebat. Sed ualebis, ualetudiniq; seruias. Romæ XIII. Calend. Septemb.

P. BEMBUS CHRIST. LONG. S.

ACcepi tuas literas Non. Ianuarij, datas ad XVI. Cal. Martias, heri cum exercendi mei causa extra urbem equo uectus, claro & placidissimo die, aprica uia domum peruesperi rediissem, ab adolescente illo, quem mihi ipsæ illæ tuæ literæ commendabant, redditas meis pueris: cum eis, si quid uellem, se ad te postridie reuersurum dixisset, atq; ubi se conuenirēt, ostendisset. Itaq; cum ipsum nō uidissem, has ad te literas dedi ante lucem, qua me quidem somnus hora singulis propè noctibus deserit: adhuc enim uigilia nos exercet, qua una si relinqueremur, essemus plane restituti. Sed uenio ad tuas literas. Quòd meū de tuorū studiorum ratione iudicium tam diligēter exquiris, in eo & amori erga te meo multum, & auctoritati nonnihil sane tribuere te ostendis, quorum in altero quàm recte faciās, tu uideris: cuius plane interest, si deceptus sis ab altero, ne te unquam deceptum possis dicere, cumulate ipse diligentissimeq; præstabo. Ad eam autem partem in qua scribis, quid tibi causæ fuerit, ut aueres scire quid sentirem, ut scilicet intelligeres recte ne operam posuisses, an secus, quo uel pergeres ut cœpisses, uel aut aliam ingredereris uiam, aut in ea ipsa quam es ingressus, cursu corrigeres tarditatem: existimabam satis me quidem superioribus literis respondisse, quibus te literis profecisse quidem multum scripseram, superesse autem aliquantū etiam quò progredere. Itaque te hortabar, ut quod reliquum erat conficeres. quod mehercule etiam nunc te hortor: hoc est,
ut Cic

ut Ciceronem ipsum, quem tibi unum scribendi magistrū me autore proposuisti, eundem uniuersum non solum uores, sed etiam concoquas, ac in succum & sanguinem conuertas tuum. Id autē spero te assequi posse, si diutius hoc idem feceris, quod adhuc facis: affecutum omnino esse, quemadmodum tibi antea scripseram, non existimo. Neque hoc ideo dico, quasi tu parum profeceris annua propè ad id cogitatione laboreq; adhibito: multum est enim, adde etiam si uis, maximum quidē illud, quod iam actum abs te est, ut mihi quidem uideri solet, cum tuas literas lego: meamq; de eo expectationem atq; spem non æquatam modo abs te, sed longe etiam superatam tibi uere atque persancte affirmo ac denuncio. Sed quia nollem eo te maximo esse contentum, & tanquam ad metam perueneris, curriculo confecto conuiuere, propterea dico. Nam quoniam ea est ingenij tui uis atque præstantia, nihil omnino ut sit tam arduum tamq; difficile, quò si animum intenderis, non te id posse complecti atque conficere breui & luculenter putem: nulla te quidem in laudis mediocritate consistere facile patior. Itaque quanquam minus fortasse uia superest, ut ad excellens illud atq; summum scribendi genus atq; formā peruenias, quò te uoco, quàm est id quò perrexisti: tamen nisi tu etiam quod restat confeceris, nō tam mihi gratum futurum est præclare sane ac splendide id te muneri inchoauisse, quàm molestū nō absoluisse, quod abs te commissum iri minime puto. Recordor enim quid tibi ad eam absolutionē tute tēporis sumpseris: atq; hoc cum recordor, magis miror quicquam nunc te cū de cōmutanda studiorum tuorū ratione, qui rectissima es ingressus, tum uirò num tibi sit quasi tarde adhuc ambulanti, deinceps festinandum, sciscitari. Festines autem: ut

F 5 quid

quid? incidas in aliquem morbum? Ego uerò te mi Longo
 li malo tranquilla nauigatione utentem aliquanto serius
 eum adipisci eloquentiæ quasi portum, quem petis, quàm
 propter nimiam uentorū uim iactura facta celerrime nau-
 uigare. Quamobrē si meū consiliū sequi uolueris (quan-
 quam est hæc quidē mentis potius sensusq; nostri, quàm
 ullius cōsiliij significatio) neq; hinc tu cursum cōmutabis,
 cur enim? neq; remo ullo plus utere. *αὐτὸς δὲ* autē tēperate
 ac planē *βραδύως*, ut dicitur, ualetudiniq; in primis ser-
 uies. Sed iam satis aut etiā nimis multa de ijs. De Ioanne
 Pino erit mihi curæ, cū ut omnia mādāta tua exhauriā, tū
 illud maxime, ut quicumq; percipi ex hominis te amantis
 beneuolentia potest fructus atq; utilitas, percipiatur. Id
 totū quale sit, quoniam satis exploratū nō habeo, non cō-
 mittam ut eius te rei expectatione sæpius excitem. Extre-
 mum est quod erat primū in tuis literis. Eius ad nos epi-
 stolæ tuæ exemplū, quæ perlata nō est, quod scribis mihi
 te mittere, scito nullū fuisse cū tuis literis. Id uelim descri-
 bi mandes, mihiq; mittas, ne ulla tua lucubratiuncula no-
 bis perierit. Habes ad omnia. Nunc quæ præterea scire te
 non nolle arbitror, hæc sunt. Apud Sadoletum reliquosq;
 amicos recte est. Thebaldeus & Beatianus etiam fortunis
 aucti tibi hilarius salutem ascribunt. Ego domum cogito.
 Quid est aliud? Intellexi de Alexandro Capella, uiro sa-
 ne bono & docto, & (ut mihi uisus est) etiam amanti-
 mo tui, te cum Nicolao Leonico homine uere philosopho
 singulari beneuolentia coniunctum cum eo familiariter
 sæpe esse, uel propterea quòd non longe ab illius ædibus
 incolis. O' præclaram uiciniam, teq; hominem mirificum
 ad præstantium & clarorum uirorum amicitiam conci-
 liandam. Næ ego horum procerum prensationes appella-
 tionesq;

tionesq; honorificas omnium una cum uestra deambula-
 tiuncula & sermone libenter commutauerim. Nunc ei,
 quod possum, multam salutem uolo impertias meis uerbis.
 Etiam Marinum Georgium Patauij prætorem, quem scis
 à me unice diligi, ex me si saluere iusseris, mihi gratissimū
 feceris: id ut facias, plane te rogo, tum & Saulium & Fla-
 minium. Tu ualebis, nosq; diliges. Romæ.

P. BEMBVS GVLIELMO
 BVDAEO S.

A Mabam te quidem antè plurimum: quid enim non
 te amarem cum uirum optimum, & rectitudine ani-
 mi uitæq; probitate atque constantia grauissimum, tum
 de præstantissimarum artium disciplinis, studijsq; nostris
 mitioribus, & literis uel Latinis uel Græcis optime me-
 ritum, atq; in isto doctissimorum hominum conuentu &
 tanquam officina semper quidem celebri, nunc uerò etiam
 solito uberiore Parisiorum Lutetia opinione omnium fa-
 cile principem? Itaque amabam te profecto antea sane
 plurimum: idq; mea sponte atque iudicio, uirtutis & do-
 ctrinæ splendore admonitus & excitatus tuæ tantum-
 modo faciebam. Nunc uerò, cum ad me perhumaniter ho-
 norificeq; scriptis literis me amari abs te, beneuolentiãq;
 meam etiam expetere te magnopere ostendas: ad illam
 pristinam in te amando inductionem animi uoluntatemq;
 meam tantum ardoris adiecisti, ut non modo id quod scri-
 bis, cupere te ut amemus inter nos, sis affecutus, sed illud
 effeceris, ut ipse magnopere cupiam me tibi esse eo nomi-
 ne maxime omnium coniunctissimum. Quam sane ad rem
 abs te impetrandam si minus ea quæ tu fortasse, quia in te
 sunt, mihi tribuis, ipse in me non agnosco, multa & præ-
 clara ingenij & naturæ munera attulero: amantiissimi
 certe

certe hominis & benevolentissimi studia officiaq; omnia
 confido, uel plane etiam tibi recipio me cumulate præsta-
 turum. Quòd me de Longolij patrocínio Romæ suscepto
 tantopere laudas: equidem iuuenem incensum bonarum
 artium studijs, ea que causa domo tam longinqua profe-
 ctum, ac nihil aliud dies & noctes non modo agentem,
 sed ne cogitantem quidem, optimis præterea moribus,
 excellenti doctrina, summo ingenio, incredibili studio
 præditum, ab inuidis neq; infimis hominibus nefarie cir-
 cumuentum, unà cum uiro grauisimo, omnibusq; uirtuti-
 bus, omni disciplinarũ genere, omni cultu literarũ nostra
 ætate longe præstanti Iacobo Sadoletto Collega meo, eo-
 demq; mihi uetere beneuolentia, cõsuetudine, studijs, sen-
 tentijs, uoluntate, tota deniq; uita consociatissimo, alijsq;
 permultis, libētissime atq; etiã multo uerius cupidissime
 defendi. Tametsi eo tēpore aduersa ualetudine implicitus,
 uoluntatē in eo defendēdo ardoremq; animi, quantũ par-
 erat, adhibere fortasse potui: diligētia, industriã, laborēq;
 nō potui. Sed res ipsa & causa eiusmodi fuit, ut non tam
 sim laudandus q; Longolio assuerim, q̄ essem improbadus
 si defuissem. Valde tamē gaudeo meũ in eo studiũ atq; offi-
 cium tibi magno & præclaro uiro gratũ optatumq; acci-
 disse. Quòd uerò etiã propterea tuã sim beneuolentiã cõ-
 secutus, uideo meã me nō multã operã maximum uberri-
 mumq; fructũ percepisse. Reliqua puto te cognouisse ab
 ipso Longolio, cuius aduētus eo nobis gratior fuit, q; ni-
 hil de illo ad nos aliquot iã menses afferebatur. Eius ego
 cõsuetudine & cõuictu, tum doctrina & studijs mirabi-
 liter delector. Quid dixi ego? est iam in oculis nostrorum
 ciuium nō modo priuatorũ, sed plane etiã Senatus princi-
 pumq; ciuitatis. Itaq; habet quosdã præstantis ingenij li-
 terisq;

terisq; interioribus eruditos uiros: quibus cū est fere quotidie, utiturq; ijs ualde familiariter: inuisitur à multis, amatur ab omnibus. Huius autem quod reliquū est hycemis, nobiscū, ut arbitror, conficiet rogatu meo, & simul quòd ei potestas facta est è bibliotheca, quam publice magis illā quidem instructam atq; uberem, quàm propositam & explicatam habemus, quos uolet libros promēdi. Nam cū sit in eo, ut de Catone scribit Cicero, inexhausta auiditas legēdi, sitq; is quasi librorū helluo, libri uerò ipsi præclari atq; multi: breui exaturaturū sese illum in legendo nō puto. Quanquā de his, deq; tota ratione studiorū suorū non dubito, quin te ipse diligenter reddat suis literis certiorē. Qui etsi omnibus in sermonibus, colloctionibus nostris me mirifice semper delectat suauissimēq; detinet, nullis tamen de rebus illius sermo tam mihi est iucundus, quàm de te: quod quidem fit plane sæpissime. Sed & hæc malo te ab illo. Tu si me tibi esse amicissimum existimabis, quæq; à coniunctissimis expectantur proficisci q; solent, ea tibi de me pollicebere: non fallam opinionem tuam. Etenim ut tibi non assentior, ut existimem fieri non posse, ut tu mihi indigenti cuiuspiam rei copiam facere possis: in quo tamen uerborum tuorum modestia sum delectatus: sic arbitror posse accidere, ut mea beneuolentia mea q; opera tibi quoque usui sit futura. Quod si accidet, me in ære tuo esse ut existimes, te etiam atque etiam rogo. Vale. Venetijs, Prid. Non. Ianuar.

P. BEMB. GVLIEL. BVDAEO S.

ET si existimem nihil necesse esse Christophorum Longolium tibi à me commendatum iri, cum intelligam uel ex tuis ad me literis, quantum tu illum ames, uel ex eius perpetuo de te sermone, ipse quanti te faciat, quantis doctri

doctri

doctrinam & uirtutes laudibus celebret & prosequatur tuas: tamen faciendum mihi non putauit, ut Leone x. Pont. Maximo illum Regi tuo perq; suos & regios oratores diligentissime commendante, ipse nihil ad te literarum darum: non quo te putem ea re intellecta non per te omnia quæ illi esse usui possint, omni cura, studio, labore deniq; curaturum: quippe cum mihi gratias etiam egeris, quod illis turbulentis temporibus eius salutis propugnator extiterim: aut ut currentem hortarer, qui sciam nullius apud te hortationes tantum habere ponderis, quantum in amicis colendis constantiam ipsius tuam, mores, probitatem, fidem: sed ut egregiam atq; mirificam in illo ornando Principis mei uoluntatem tibi notam quamprimum facerem, ut si quid initio posses, rem cõfestim iuuares. Id autem totum cuiusmodi sit, ex ipsius principis ad regem tuum literis, quarum exemplum ad te mitto, facile perspicies. Quid te facere expediat, tu pro tua prudentia considerabis. Oneris tibi quidem imponere neq; audeo precipue quicquam, nec debeo. Tantum dicam, huius negotij conficiendi multo me maximam spem in te uno posuisse. De ipso Longolio non dubito, quin cum hæc illi nunciata fuerint (est enim adhuc quidem harum expers rerum ignarusq; omnium) nihil non his commendationibus se ab Rege impetraturum existimet, cum te hominem ea apud illum gratia, eo loci habeat, tam (ut cætera sileam) plane beneuolum & amantem sui. Extremum est, ut scias nihil te mihi gratius, nihil iucundius, nihil sane optatius facere posse, quam si & auctoritatem tuam, qua plurimum apud Regem polles, & ingenium, quod quidem iam est omnibus plane gentibus summa cum tua laude atque gloria cognitum, ad illum fouendum, augendum, ornandum, honestandum que conferes. quod ut facias

facias, ut iam tibi nihil non oneris generatim imponam,
etiam atque etiam abs te peto. Vale. Romæ, V I I I.
Idus Aprilis.

LEO PP. X. FRANCO=
RVM REGI.

Charissime in Christo fili sal. &c. Christophorus Lon-
golius homo Gallus, & cum tuæ Maiestati notus,
tum uerò etiam tuo nomini deditissimus, optimarum ar-
tium studijs, quibus à puero in Gallia incubuerat, egregie
eruditus, Græcarum literarum facilius adipiscendarum
causa Romam aliquot ante annos uenit: quibus quidem
literis mirificam operam triennio cum dedisset, suiq; in-
terea cum ingenij & doctrinæ, tum plane uirtutis nomi-
ne, ac morum probitate in nostram familiaritatem cum ue-
nisset: nobis non solum uolentibus, sed eius etiam studia
stipe annua fouentibus Patauium secessit: ut ea etiam in
urbe celeberrimoq; doctrinarum omnium Gymnasio sese co-
leret & erudiret. qua in urbe atque ludo ita nunc quidem
proficit, omnes ut homines quibus est ipse notus atque co-
gnitus (est autem propè uniuersæ Italiæ) magna sui spe
expectationeq; impleuerit, cogatq; credere, si uita ei sup-
petat, in maximum clarissimumq; uirum ac nostris tempo-
ribus satis quidem eruditus longe præstantem breui illum
facile euasurum, uel potius etiam iam euasisse. Quæ cum
ita sint, sciamus autem tam docto & præclaro iuueni nul-
las opes esse, quibus se alere suaq; studia & uirtutes non
solum illustrare (quod esset profecto æquissimum) uerum
ne sustentare quidē ipse per se ualeat: scribendum Maie-
stati tuæ duximus, te que, si unquam aliàs, nunc quidem
plane diligentissime hortandum, uelis pro tua liberalitate
uere regia ac propenso in claros & excellentes uiros,
in signiq;

in signiꝑ; doctrina præditos animo, mandare atq; effice-
 re, ut ex primo quoq; tempore uacaturis in ditione tua be-
 neficijs ecclesiasticis aliquod eius tam singulari uirtute
 dignum illi beneficium cōferatur: quo ipse munere deuin-
 ctus, confectis suis studijs, quæ iam iamq; ut intelligimus,
 cōficiet, & ad te reuerti, id quod in primis cupit, & tuæ
 maiestati præclarã aliquã nauare operam cōmode ac pa-
 cato animo possit. Quanquã ne nos quidẽ interea aut ullo
 etiam tẽpore eius hominis cōmoda, cū se occasio dederit,
 sumus profecto neglecturi: neq; sane curã quam de illo se-
 mel suscepimus, abiecturi. Id si maiestas tua, ut cōfidimus,
 curauerit, pollicemur tibi ac plane recipimus, te magnos
 ex tuo beneficio uberrimosq; fructus, æternæ scilicet lau-
 dis atq; memoriæ, cui te ille scriptis cōmẽdabit suis, breui
 tẽpore percepturũ. nobis autẽ qui excellentis doctrinæ ui-
 ris præsertim cū probitate cōiunctæ in primis afficimur,
 tam gratũ feceris, ut ipsi abs te in eo beneficium accepisse-
 simus existimaturi. quẽadmodũ ab Oratoribus apud nos
 tuis, quibuscũ hac de re locuti sumus, latius intelliges. Da-
 tum Romæ, die VI. Apr. M. D. XXII. Anno nono. Bẽbus.

IAC. SADOLETVS CHRISTOPHO
 RO LONGOLIO S.

EX eis literis quas ad Lælium Maximũ das, cognoui te
 proficisci Venetias cogitare, aut hoc tẽpore fortassis
 iam esse profectũ. Quod nec sum admiratus, & te potius
 mecũ collaudaui, quòd more ueterũ philosophorũ (sicut
 de Platone ferũt & de Pythagora) omnes tibi terras ob-
 eundas putaris, unde speres hausturũ te & doctrinarum
 aliquid & sapientiæ: etsi nõnihil te in eo Bembo nostro
 tribuisse arbitror, ut cum eo aliquantum esses fruerereq;
 & familiaritate illius exoptata, & uirtute nunquam satis
 laudata

laudata. Sed ego sensus tuos si bene perspectos habeo, statuo te cum amicitiae uestrae ac illius summi uiri suauitati multum, tum huic tuae perpetuae uoluntati plurimum tribuisse, ut quoad acerrimi uis ingenij cum incredibili diligentia studioque coniuncta progredi in re literaria potest, in te ipso contendendo atque elaborando experiare. Sed huic uirtuti, ut laus debitum praemium est, sic nonnunquam inuidia obtretractrix accedit. Suspicio enim ad te delatam esse concionem, quam hic post tuum discessum in magno conuentu, ipso audiente Principe aduersarij tui habuerunt. In qua magna laus Celsi Milini optimi atque ornatissimi adolescentis. is enim orationem eam dixit sane quam apposite, et animo (ut facile possumus existimare) non malo. specie enim boni quandoque obtendantur quae suapte natura uitiosa sunt: et ea illius aetas, cui concedatur ut errare aliquando possit sine reprehensione. certe, quod mentis ingenuae est, idem ipse Celsus affirmat, hac causa excepta, in qua patriae suae dignitati et fame (ut ait) non adesse non uult, ceteris in rebus honoris tui rationem se in primis habiturum. Atque ut huius (quem admodum dixi) ingenio laus tribuenda est, uoluntas minus reprehendenda: sic qui huic rei ab initio autores fuerunt, non satis nec animum suum, nec consilium probabant: animum, quod prorsus apparebat praua conciliatrix iniusti odij obtretractatio: consilium, quod absurdum uidebatur quas ipsi literas sibi laudi sperarent fore, eas damnare atque oppugnare in altero. Itaque non modo non extinxit studia eorum qui causae tuae fauebant illiusmodi concio, uerum etiam ardentius inflammauit. Nam et in circulis subito exorti sunt sermones plurimi, et fiebat in ijs, ut quanquam ille uisus fuisset dicere praecclare, tamen non minus autoritatis haberet testimonia nostra apud incorruptos, excepta certe principis

uox est, cum ita diceret, probare se ingenium actionemq;
 Celsi, causam uero tuam meliorem iudicare. Quare sic quo-
 que inde tum discessum est, ut honorificentius tecum actum
 putaretur eiusmodi oratione habita, quam si omnino nulla
 fuisset habita. Nostris uero neq; sic tacitum ferendum uisum
 est: sed cum extaret defensio tua, quam pro te ipse conscripse-
 ras, primo decretum est, dandam operam esse, ea uti recita-
 retur, operam suam ad hoc pollicente Flaminio adolescen-
 te in primis ornato huius ciuitatis. Deinde cum hoc spissius
 esset uisum, in eam sententiam potius discessum est, edendam
 illam, et in omnium manus diuulgandam esse. quod et factum
 est, magna non solum approbatione omnium bono-
 rum, sed etiam commendatione eloquentiae tuae. Sic enim a
 cunctis iudicatum est, incredibile quiddam esse, quod de tuo
 ingenio expectari possit, cum quod praestitisti iam sit admi-
 rabile. Mihi quidem qui te amo et gero in oculis, nihil euenire
 potuit optatius, quam intelligere, cognosci ab omni-
 bus non frustra nostra de te suscepta esse iudicia, iureq; te
 florere clarissimorum uirorum amicitijs. in quibus, si quaeris,
 egregius Paccaeus, nec solum fide atq; amore erga te, sed
 etiam autoritate et gratia singulari: uehemens Casalius,
 ac deniq; ne infinitum sit, uniuersus ille chorus praestanti-
 um ingeniorum, quem tibi amicissimum praesens sensisti,
 is tui absentis memoriam sancte diligenterq; conseruat.
 Quae ego ad te iccirco scripsi, licet minime inuitatus tuis
 literis: quod profecto conueniebat, cum magis peregrinan-
 tium sit eos qui domi remanent, de suis rebus omnibus red-
 dere certiores: sed tamen ob eam rem scripsi, primum ut forti-
 ti animo ferres, quod tamen facis, iniquorum hominum iniurias:
 deinde ut meditarere quantum tibi in omnem partem
 connitendum sit, ut incredibili expectationi, quae de te con-
 cita

citata est, satisfacias. Quanquam ego arbitror te, quod de Theopompo dicere solebat Isocrates, fræno egere magis quàm calcaribus: quem ego noui in studijs literarum dies & noctes assidue insistentem parum habere ualetudinis rationem. Sed ego eam tibi, si & te & nos diligis, maximopere tuendam esse censeo. Nam et temporis plus ad hæc eadem studia habebis, & prudētia tibi laudē ex hoc quoq; genere cōparabis: quæ profecto nō minoris quàm illa ingenij à docto uiro facienda est. Ego pro mea in te singulari beneuolentia, omnia tibi honesta & salutaria euenire cupio. Tu si me mutuo amabis, ad meq; de tuis rebus sæpe scribes: perficiam ut nec te frustra scripsisse, nec amorem tuum perperam collocasse arbitrere. Vale. Ex urbe, v I. Idus Septemb.

IACOBVS SADOLETVS

CHRIST. LONG. S.

DEderam diu antè ad te literas, cum te aut constitisse iam Venetijs, aut non procul inde abesse existimarē: quas spero tibi nunc denique fuisse redditas. longior autē itineris tui mora intercessit quàm putauissemus. nam ea nostra fuerat expectatio, te cum Venetias peruenisses, hominumq; ibidem ingenia moresq; cognosses, celeriter ad Urbem esse rediturum, cum præsertim omni depulso periculo, placatis animis eorum qui tibi fuerant infensiores, absens uirtutis causa dignissimus esses ea ciuitate iudicatus, quæ una propter uirtutem omnibus semper gentibus præstitisset. Sed etsi nobis desiderio fuisti, tamen hæc tua diuturnior commoratio mihi non ingrata accidit, quando te autore, & interprete nactus sum doctissimorum, & clarissimorum uirorum amicitias. quorum ego mehercule beneuolentiam omnibus fortunis antepono. Itaq;

G 2 lite

literis tuis ad me Lugduno datis, plenissimis illis quidem amoris atq; officij, dupliciter letatus sum: quod & te saluum nobis atq; incolumem tot laboribus exhaustis, tot periculis, propediem affore nunciabant: & illud significabant treis præclarissimos uiros, uel potius lumina tria doctrinæ ac sapientiæ, mihi tuis testimonijs amiora esse facta: quorum equidem unius Budæi literas accepi unâ cum tuis scriptas humanissime, reliquorum nõdum ad me allatæ erant. eis ego omnibus responsurus sum, & quidem sedulo: neq; propter uim uerbi eius quo tu in scribendo usus es: quasi fuero dignatus inquis: sed quod nihil alienius homine ingenuo esse existimo, quàm nõ contendere in omni officio omniq; significatione benevolentia esse superiorẽ. sanè talium uirorum literis scriptis nullas rescribere, cuius tandem esset superbiæ? qui cum suis summis excellentibus ingenijs illam doctissimæ antiquitatis gloriam in nostrum æuum retulerint, sunt quoq; omnium opinione ac iudicio non inferiorem sua uirtute laudem consecuti. Habes itaq; statim ad Budæum perscriptas. Ad ceteros pendeo animi quo pacto me gerã, ne forte me illi suas accepisse, quas nõ accepi, arbitrètur, accusentq; tarditatẽ in rescribẽdo meã, meumq; officium & mea fides reprehẽdatur. cui tu meæ sollicitudini subuenias peto: subuenies autẽ, si illos quamprimum certiores feceris, eorũ literas adhuc in expectatione esse. aut ego prior si tibi uidebitur scribã, hoc fundamẽto nixus, quod te teste cognouerim qua sint erga me uoluntate: id mihi esse gratissimum. Verũ nihil horum prius quàm tuas accepero, quibus me de re tota quid sentias admonebis. Sed in his ad me Budæi, ille enim uero luculento testimonio confirmat, quod me amare cœperit, tua prædicatione esse factũ & cõmemoratione meorũ in te officiorũ: quæ sanè com
nè com

nè cōmemoratio tuæ pristinae eximiae probitatis index est. Nam ego ea in te usurpauī officia, quæ prætermitti sine scelere & sine summa inhumanitatis nota non potuerunt: tu in eis quæ mihi honori censuisti fore, ita es uersatus, ut (quod facile appareret) studiū amoris, oratio uero tua honorifica de me effuse cuiusdam bonitatis fuerit. Quòd si liceret in uera & cōstanti amicitia subducere rationes, dicerem quātum tibi hoc nomine deberē: sed omnia ad officiū referēda sunt, quod unum bonis semper est propositū, cuius unius conscientia contēti sumus. Quamobrem ne illud quidem uerēdum tibi est, ut ad me parum Latine aut ineleganter scribas. es tu omnino quidem latinissimus: sed aliud etiam est familiariter, aliud accurate & propè anxie scribere, quod genus scribendi morosius à nostris familiaribus epistolis reijciendum est. Quòd me consulis num tibi ad Pontificem scribendum esse censeam: ego uero censeo. quo autem modo? quocunque tibi libeat. in quam enim cumq; partem te dederis, literæ illi erūt silentio gratiores. is porro ut ad bene tuis similibus faciendum promptus est, ita bonorum de se memoria testimonioq; letatur, nec uero ullum scribendi ceperis argumentum, quin ad unam aliquam ex eius præstantissimis uirtutibus aptum & accommodatum sit: si familiariter et domestice scripseris, ad illius summam humanitatē: si cum honore & grauitate, ad eminentissimā dignitatem respectum habuisse uidebere: utro autē ille magis gaudeat, difficile dictu est. Hoc quidem haud utiq; dubiū, literas illi tuas cuiusmodicumq; futuras gratissimas. Ego quas tuas ad amicos mihi misisti, ad Leliū Maximū ambas curauī perferēdas, eiq; iussi nūtiari suas ut cōtinuo redderet Mariano. Camillū Porciū tua salute impertiui, qui te ab se amari mirifice cōfirmat, multāq; tibi renūciat

G 3 salut

salutem. V baldinus aberat Florētiæ, matris primo morbo euocatus, dein funere retentus, quoad rē suam explicet familiarē, dies aliquot absumpturus est. Non leui ægritudine aliquandiu tentati damus operā ut ualeamus, tibiq; itē faciundum ducimus. Bembo nostro & Nicol. Tepulo, quē cognosces hominem, ut opinor, tua beneuolentia dignissimum, plurimam meis uerbis salutem dicito. Vale. Ex urbe, VII. Id. Decembr.

IAC. SAD. GVLIELMO BVDAEO S.

TIV uero ad me scribens recte atq; præclare uim maximam uirtutis à paucis possessam omnibus amabilem esse affirmasti. sed si tu unius uiri narratione ac sermonibus in aliquam bonā de me discessisti opinionem, animūq; tuum ad beneuolentiam mei absentis applicuisti, quid nūc aut facere me, aut iam antea fecisse existimas, cū nō solum rumore nuncio, sed clarissimis monumentis ingenij tui adductus, ad te amādum accesserim? Habeo enim si forte nescis, penes me tui imaginē, quam sæpe lectione cōtemplatus sum, omnibus artis atq; ingenij coloribus absolutā: uel ipsum te potius. Etenim, si uere dicere solitus erat Socrates, neminē se uidere, nisi quē audiret loquentē, quòd hominis formam uultus, mētem oratio indicat, profecto mēs tua est, hoc est ipse tu qui loqueris & spiras in eis libris quos antiquæ cruditionis refertissimos studiorū cōmodo inuulgasti. Quamobrē, quòd te ais moleste ferre, quòd me de facie nō noueris: ego uero in te eò superior sum, cui etsi gratissimū esset præsentē te intueri et alloqui, teneo tamē sinu lachrū præstantius idq; immortale Budæi iā mei. quod nomē, ut hominis omniū doctissimi, libēs antea recolebā, nūc etiā ut amicissimi, nunquā ex ore meo & animo elabi patiar. Cui tu amicitie pro tua singulari humanitate aditum
pate

patefecisti, literis ultro ad me scriptis, quæ mihi munus omnium optatissimū, animum tuū, beneuolētiamq; deferrēt. Pro quo habeo equidē Longolio nostro gratiam, qui mihi tantū boni cōciliarit, sed (ingenue enim fatebor) ipse quoque amore efferrī uisus est, cū ea tibi de me nunciauit, quæ sunt ipsius prædicatione quàm meo merito maiora. Ego enim in illū quæ officia contuli, ea prætermitti sine scelere & sine turpi inhumanitatis nota non potuerunt. quæ etsi fuissent maxima, quid non erat cū innocentie ipsius, tum excellētī in eo & præsentī & speratæ uirtuti debitū? Peregrinitas porro ad eam rem ualuit, ut quo magis ipsa nuda per sese et præsidio orba erat, hoc magis studijs nostris cōfoueretur. Quanquā in hoc ipso officio cōmunis quædā doctissimorū huius urbis, & præstantissimorū hominū extitit cōspiratio, ut meæ partes nullæ præcipuæ fuerint nisi forte uolūtatis: quæ si in beneficij partē numerāda est, uolo ego & uolui ornatissimum esse Longolium, quē tu dum perurbane & comiter demigrasse à uobis animo, in hanc urbem studia sua cōtulisse narras, præripere nobis postulas querelam iustam: à uobis enim ad nos literati quādoq; uiri, à nobis uero istuc literæ ipsæ transfugiunt: cui quidē per fugio in primistu causam affers, sed hæc hæctenus. Ego mi Budæe, quod meī præsentis officij est, uellem agere posse tibi meritas gratias. Tale enim mihi testimonium præbes in literis tuis & amoris erga me tui, & iudicij, ut uehementer me tibi omni ratione intelligam obstrictum. sed nulla mihi neque literæ neque uerba satisfaciunt: ago tamen, quas possum maximas, tu, qua es prudētia, in hac mei ingenij imbecillitate agnoscito merito tui magnitudinem. Quippe cum me etiam ipsa illa humanitate superaris, quam in me tantopere commendas, qui mihi tam dulces

G 4 tamq;

tamq̄; elegantes literas miseris, ut cum diu antea ex monumentis tuis habuerim apud me tuæ præstantis doctrinæ effigiem, nunc etiam habeam humanitatis. Sed ego hominẽ me esse non putabo, si tibi concedam ut ullis officijs aut amore me uincas, ac uellem tantas meas opes esse, ut eas tibi deferendo aliquid deferre expetendum uiderer: sed quando illæ tenues atq̄; exiguæ sunt, cum has quidem ipsas malo tuas esse quàm meas, tum quod possum præstare, quoq̄; uno uiri boni contenti esse solent, id tibi à me & polliceor & defero, summam cum in amicitia nostra fidem, tum in coniunctione beneuolentiam. Vale. Ex urbe, VII. Idus Decembris.

IACOBVS SADOLETVS CHRIST.
LONGOLIO S.

BInas tuas accepi: quarũ ad priores meas reddidi nullas, non mehercule negligentia, nec quòd amoris in te mei (quod tu nescio quo pacto suspicari uisus es) facta fuerit immnutio: quod nec fieri ullo modo potest, neque uero suspicari sanè decet. sed quia mihi in studijs literarum uehementer occupato animus aliò uersum distractus, hãc curam & cogitationem respondendi tibi uel tanquam minus necessariam omisit, uel in aliud tempus commodius reseruauit. At nunc quod tuæ me recetiores admonuerunt literæ, non patiar a te desiderari officium meum. Ac primum tibi illud prædico, me re tota prius bene cõsulta ac diligenter considerata, tandem posthabitis sermonibus hominum, & eorum opinionibus qui me ad ambitionẽ & uitam negociosam reuocabant, contentum ea fortuna quæcunque mea est, ex his fluctibus in quibus nimium diu sum uersatus, in portum me contulisse, rediisseq̄; cum libris nostris in gratiã: à quibus liberalius acceptus etiã quàm putarã,

cogi

cogito posthac meam omnē cum illis ducere rationem: nec tantum ut ueterum legēdis monumentis eam delectationē capiam, quæ maxime liberalis & digna homine ingenuo est, sed etiam ut promam ex me aliquid, quod si minus eruditus ingenijs propter doctrinam, at propter conatū egregiæ in me uoluntatis saltem probatum esse possit. Quamobrem quod ad me scribis, fore aliquando ut constet apud me ratio studiorum tuorum, eius mihi rei expectatio ita iucunda est, ut uicissim tibi denuciē accipiendam tibi quoq; esse rationem meorum. contendamus modo acri animo, & quam inter nos cōciliauit studiorum similitudo, eorūdem nunc exercitatio augeat beneuolentiam, aut si nil addi ad bene constitutam amicitiam potest, erit tamen inter nos cōsuetudo iucundior, cum de eisdē & tractabimus & cogitabimus literis. nam quin ad optimas uterq; nostrum studium omne direxerit, alteri de altero haud dubium est, idq; ita esse tu existimare de me, ego de te polliceri possumus. sed quod ad me quidem attinet, huius rei atq; ocij maiorem facultatem uidebar habiturus, si mihi egredi ex hac urbe & in meam ecclesiasticam prouinciam proficisci cōtigisset: una enim atq; eadem opera & deo ipsi satisfacissem, cuius iam unius seruus sum: & mihi ac tranquillitati meæ rectius consulissem: sed quando id mihi de principis uoluntate non licitum est, estq; hæc ciuitas in primis ad fallendum & disturbandum animos idonea, robore animi & uirtute adnitendum est, ut in medijs ipsis fluctibus portum, & in tanta morum ac iudiciorum uarietate consilij nostri constantiam teneamus. sed hæc hæctenus. Ego te toto pectore uacare incūbereq; literis & gaudeo amicitiae nostræ causa, & tibi gratulor, autorq; sum ut nihil potius neq; præstabilius ducas. Illud cēseo: habere te oportere ua-

G 3 letud

letudinis rationē, qua sine omnia corruant necesse est, etiā
 quæ præclare uideantur posita. Legi Budæi nostri literas
 scriptas sanè quàm beneuole. Velim Leonicum hominem
 & literis & probitate insignem meis uerbis salutes. Naua
 gerio autem si erit commodū, etiam gratias agas, quòd de
 me honorifice sit in scriptis suis locutus, etsi me non minus
 beneuolentia eius quàm testimonium delectat. Vale. Ex
 urbe, III. Cal. Ianuar.

IACOB. SADOLETVS CHRI=
 STOPH. LONG. S.

M. Caballus noster cum ad me superiores tuas literas
 Mattulisset, quòd mandatorum exponendorum tēpus
 præterijisse dicebat, ea ipse quidem narratione supersedit.
 Sed me ipsæ satis commonebant literæ, quo tibi gratia &
 sedulitate nostra esset opus. quæ certe non defuisset, si aut
 ille tum uiueret, unde opem expetebas, aut si is tum non
 iam omnino omnium bonarum artium, uel ornandarū, uel
 etiam tuendarum curam omisisset. ergo occasione amissa,
 literis illis cur respōderem, causa non est uisa. Alteras por
 ro tuas nullas accepi, quin & has recentis serius. datæ
 enim ante diem xvi. Cal. Iun. v. Calend. Quintilis mihi
 sunt redditæ. In quibus quòd spem magnam tui ocij hone
 ste traducendi in me ipso ponere uideris, gratum id mihi
 admodum, nec te opinio ea fallat, quod ad studium quidem
 attinet, quod & ad beneuolentiam, quæ mea te aduersum
 mirifica semper fuit: uerum quæ fortunæ sunt, ab ipsa illa
 sunt præstanda. Atq; utinam nunc tibi de meis facultati
 bus prolixè polliceri possim: quod uix ego audeo, ita sum
 in re mea domestica ac famulari prorsus perturbatus. Sed
 quod proximum illi est, id mehercule libèter & ex animo
 facio, ut contubernium offeram, eamq; amicitia fide, quæ
 omnia

omnia amicorum communia esse uult. Neq; ego tamen cōsiliū tuum capere adhuc potui, quid esset cur tu aut Patatium Romæ, aut denique locum in terris ullum huic urbi, ad tuorum studiorum rationem anteponeres. Quòd uero in eisdem adiungis literis, sperare te atq; existimare fore tibi aditum ad summū Pontificis familiaritatem, potissimum operam nauante me, hancq; de te ut suscipiam cogitationem me uehementer rogas: alterum mihi submolestū, me à te rogari: alterum etiamdum incertum, quid me sim facturū. Quanquam enim in alterius manu uideatur sitū, qui meæ uitæ status, & quod actionum mearum curriculum futurum sit, tamen nō tam id uereor, ut mihi sit ad fortunas uberiores & splēdidiores aditus, quàm illud fixum in animo & statutum gero, nullam auram honoris, nullam spem esse uel amplissimæ dignitatis, quicum putē hanc ocij oblectationem, qua in re literaria iucundissime perfruor, debere commutari. Quare, aut hæc quoq; mihi salua erūt, aut illa omnia etiam repudiabuntur. Sed de his satis. Ego quod & nostræ amicitie proprium, & meæ erga te uoluptatis perpetuum semper fuit, quæcunq; ab amicissimo & coniunctissimo homine speranda sunt, iubeo ea te à me nō sperare solum, uerum pro tuo iure etiam expectare. Vale.
Ex urbe, VI. Nonas Iul.

IAC. SADOLETVS CHRIST.

LONG. S.

Accepi tuas quaternis, ut ais ipse, meis literis rescriptas, in quibus omnia me delectarunt, ac præsertim illud iamdudum te cognosse, te à me diligi: quod equidem tribuo iure cum uirtuti tuæ atque doctrinæ, qua, ut ego mehercule sentio, ita nunc præstas, ut spem quoque nobis præbeas, te ad summum huius laudis peruentu

uentu

uenturum: tum uero probitas mihi tua uisa est semper amabilis, ac ea in primis animi altitudo, qua reiectis patrijs nationibus in Latium te atq; ad Italiam consequendæ ac fruendæ humanitatis causa retulisti. sed hæc satis iam nota omnibus esse & testata debet. Quod de Celso durius ferre uisus es, ignosco equidem, nec reprehendo iustam iracundiam. Verum ille præclarissimæ indolis adolescens subita morte ereptus patriæ atq; suis, multorū spem quæ de eius futura dignitate præcepta fuerat, ciuiumq; suorum amorē repente orbem & desolatum reliquit. liceat ergo eius manes non solum pacatos, uerum etiam laudatos ab omnibus nobis quiescere: cuius ego uiuentis inimicitias cōtra te susceptas non accusare, ingenium uero & reliquam probitatem non amare non potui: cuius funus incredibile est quantus mœror bonorum omnium & quæ publica lamētatio fuerit profecuta. Principis erga te uoluntas propensa est: ac uellem in tuis literis adscripsisses, ecquid de tuo aduētū in Urbem, quod uē ad tempus nobis sperandum esset: libenter enim cum eo cōmunicassem: nūc suadeo tibi ut omnino et celeriter ad eū scribas: nec sanè apparatu opus est, nihil illo facilius, nihil communius: gratam in primis habet obseruantiam eorum, quorum apud animos uiuere intelligit memoriā nominis & liberalitatis suæ. Quod ad illud munus attinet, quò ego te uocari omnium expectatione antea ad te scripsi, disputas tu quidem in utramq; partem, sed in eam pronius, quasi uile hoc aliquid & parum homine ingenuo dignum constituas: in quo ego iudicium non interponam meum: satis enim in te statuo esse consilij. in eo utique patieris te obiurgari, si iure nimium mihi asperas & duriores quàm natura fert, res tuas fingere uideris mi Longoli. Habet omnino omnis præclara uirtus æmulationem

tion

tionem quandam, & afflatu inuidiæ attingitur, non usque eò tamen, ut de uita in discrimẽ ueniendum sit. ciuiles accidunt dissensiones, et comes gloriæ obtrectatio, oratio etiã quandoq; asperior: uerum ea citra facinus: quanquam ego te si ad eam prouinciam dedidisses, spem maximam obtinebam sopitum iri facile omnes illas inuidiæ tēpestates prudentia tua. nihil enim æque atq; facilitate & patiētia frangitur contumacia, & ea demum in magnam gloriam uertit, si qui uti sciunt: quod qui ignorant, ij non fortunæ culpam accusent, sed reprehendant suam. Te quidem optimis literis, honestissimis artibus præditum, ciuitatis eius ciuem ob honorem uirtutis factum, è qua in omnem terrarum orbem totius humanitatis & sapientiæ non magis præcepta quàm exempla redundarūt, attollere animum decet supra huiusmodi iniurias, & omnem leuitatem uirtuti obtrectantium, animi tui constantia inferiorem ducere. Quare si in eam sentētiam te contuleris, ut tibi illuc adeundum, oblatumq; negocium suscipiēdum uideatur esse, quid dignitatis tuæ sit statues ipse. nō enim audeo monere te in hoc uel hortari, aut si id quoq; nostræ amicitiae ratio postulat, satis à me superioribus literis factū esse arbitror, capiti quidem & saluti tuæ nullum inde periculum impendere, & ego certū habeo, & tibi fidendi autor sum. Nam de emolumento quod quæris, spero confici posse in annum stipendium, aureū nummum ad quadringenties. Quod me hercule rarum auditu est, uel mirabile potius in hoc genere docendi: sed tanta est opinio tui, nostris quoq; & aliorū testimonijs corroborata, ut uideātur qui te expetunt, quò uolemus adduci posse. in quo amplius etiam contendemus quàm diximus, ubi certum scierimus quid tibi deniq; de ea re fuerit constitutum. Nam ut constituas primo quoq; tempore,

pore,

pore, ne diutius illi à me expectatione suspēsi teneantur, te uehementer rogo. Quodcunq; certe constitueris, id iudicabo rectū. De oratione tua quòd ægre uulgatam fers, agnosco uim iudicij tui: speras enim te melius scribere & accommodatius posse. res quidem ipsa plenissima laudis fuit, nec à me scriptū quicquam quod assentationi sit quàm ueritati propius. neq; eò nunc dico quin in ea nonnulla insint quæ diligentius perpoliri posse uideātur: sed totum illud præclarum est & ingenio & copia, & quòd maxime mouendis affectibus tua omnium celebrationem & laudem meruit oratio. Quocirca bono te animo esse uolo, itaq; existimare, si quid in me ueri & recti esse putas, fuisse eam rē tibi gloriæ. Cætera, si qua restant, cum ocium erit scribemus ad te uberius. nam ut nunc se res habet, scito nullum mihi diem à publicis uacare curis, ut ne subcisiuis quidē, quod aiunt, horis ad mea exoptata studia mihi detur reditus. sed hoc deus uiderit. Bembo meo, quem auide expecto, plurimam meis uerbis salutem dic: itemq; Nicolao Teupolo. Vale. VI. Cal. Mart. Die bissextili.

IACOBVS SADOLETVS

CHRIST. LONG. S.

Tantum literas tuas acceperam Venetijs datas, cū has ad te exarauit tertio loco. Nam binas antea scripseram: unam te prouocās, & de ijs quæ post tuum discessum acciderant certiozem te faciens: alteras ad illas Lugdunēsis tuas, quarū exempla tibi misit, posteaquam nō mediocri mea cum molestia ad te non fuerant allatæ: sed & ad Budæum suas, eodem item exemplo. quæso accipe in bonam partem, ne ue tabellariorum negligentia meæ culpæ ascribitur. Lælius onus receperat curaturum se ut recte redderentur. Quæ de Bembi nostri humanitate erga te & liberali

beralitate scribis, mihi noua nō sunt. est enim ille uir omnibus numeris absolutus, princeps optimarum artium: cui te contubernalem factum & mehercule lætor, & subinuido uobis tamen suauitatem cōgressus sermonumq; uestrorum. Pontifex te ad urbem expectabat, ex meq; de reditu tuo percontatus est. incidit enim saepe ut de te habeatur mētio ab illo sane perhonorifica, & plena amicæ uoluntatis. quare ad eundē scribas plane cōsulo. Orationē tuam si huc miseris, legetur ea & à me & ab ipso summo Principe perlibenter. ego ex plurimis occupationibus, quibus hoc tempore urgeor, hoc tempus eripui respondendi tibi, idq; raptim. tu ignosces literis perperam scriptis, meq; amabis, & istis omnibus salutē à me dices. Ex urbe, I I I I. Non. Ian.

IAC. SAD. CHRIST. LONG. S.

MI Longoli salue. Primū putauī scribi à me tibi oportere, si quid esset quod interesse tua arbitrarer: deinde quid ipse sentirem adiungendum esse. Scis Florentiā quanta sit ciuitas, ut celebritate frequentissima, ingenijs nobilissima. Quod ergo in ea urbe mens est & consilium totius ciuitatis, incredibile est quā te unū ad illam præclaram iuuetutem optimis artibus publico munere instruendam appetat. in quo non iudicio hercule illi falluntur, sed de tua uoluntate dubitant. Cum igitur qui apud me autoritate plurimum possunt, contendissent à me, ut de te per literas sciscitarer qui tuus esset in hac re sensus: feci libenter ut illorum uoluntati morem gererem, & siue cōditionem accepisses, magno cum honore & emolumento tuo illustriſsimæ ciuitati esset satisfactum: siue repudiasses, gauderes tamen talia de te tam honorifica fieri iudicia. percrebruit enim opinio multorū quoq; testimonio et autoritate
cor

corroborata, te unum esse hoc tempore cuius in literis eru-
 ditio tanta sit, ut nihil ultra optari debere uideatur: tanta
 in posterum expectatio, ut quod nunc obtines doctrinae,
 parua portio, quae ut consecuturus es existimetur. non igitur
 mirum est si te quæ talem esse crediderunt, suæ reipub.
 commodo natum optauerunt. Quantum autem sit fundamē-
 tum bene moratae & sapientis ciuitatis, ab optimo magi-
 stro iuuentutis eruditio, scimus omnes. itaque te eò accedere
 summa ope exoptant, nec exiguis hoc quidem, sed amplif-
 simis oblatis præmijs: quæ mihi non uisa sunt scribenda, do-
 nec de uoluntate tua habuero exploratum. Quid autem ti-
 bi autor sim in hac re uti facias, ego mehercule hæreo: non
 enim bene habeo cognitum quem tu uitæ tuæ uniuersæ
 proposuisti finem. si enim nihil aliud quam literas, ut missa
 faciam officia boni uiri, quæ in omni statu & conditione
 uitæ usurpanda sunt: non arbitrarer alienum subire te hoc
 oneris, quod studijs tuis consentaneum, plurimis homini-
 bus utile est futurum: bene enim de humano genere mere-
 ri in primis nobis optabile esse debet. Honor uero in hoc
 negotio is, cum quo iuncta sit quaedam Italiae contume-
 lia, accersitum trans Alpeis, qui Latinas literas in Latio
 ipso conserat: quo quidem nomine superba futura est Gala-
 lia. Sed ego Latinitatem uirtuti, non patriæ, acceptam fe-
 rendam puto. Tu quid tibi expediat melius & pruden-
 tius: quod statueris quidem non solum probabo tacitus,
 sed ut optime deliberatum apud omnes defendam. Cupie-
 bam plura, sed occupationes interpellant. ignosces meæ
 in scribendo incuriæ, cum ad uirum doctissimum scriben-
 ti summa adhibenda diligentia sit. Vellem equidem ipse:
 sed negocia me non sinunt. Tu uale, & me dilige. Romæ,
 v 1. Calend. Februarij. Erit tuæ humanitatis quamprimum

num ad me rescribere.

ALEX. PAC. IV. MED. CAR. S.

Superavit opinionem meam, & longe quidem superavit, oratio Longolij: qua nil festiuius, ornatius, elegantius dici, excogitari ue potest. Eam cum abs te legendam nuper acceperim, nequaquam satis habui uno fere dixerim haustu totam auuidissime deuorasse. Eandem enim mox iterum iterumque magna animi alacritate perlegi. Ceterum cum singula pensitauerim atque ad amussim examinauerim, nihil non summa laude dignum in ea animaduerti, atque adeo ut non solum in Vrbe disertissimum hunc optimumque uirum retinendum censeam, sed ultro etiam accersendum atque amplissimo quoque munere honestandum. Vide pater amplissime quam me mouerit ista lectio atque adeo deliniuerit, ut etiam non rogatus quid sentirem de ea, his nostris parum cultis literulis ad te scribere non dubitauerim. Laudo in primis elegantissimum dicendi characterem, numerosum ac sonorum stylum, argumentandi peritiam, sententiarum grauitatem, artem praeterea atque doctrinam, uarietatem, proprietatem, copiamque uerborum, acumen demum inuentionemque non uulgarem: quae omnia in hac ipsa oratione facile deprehendi possunt. Admiror sane hominem trans Alpes natum non modo cum nostri temporis oratoribus comparandum, sed etiam cum antiquis uel merito quidem iudicio meo conferendum. E quidem uel ego prorsus a bonis studijs alienus sum, uel ipsa haec oratio inter rarissimas excellentissimasque connumerari iure debet. peream male, si non inter legendum, me ipsum interdum excitari impelli ue, nedum persuaderi sentio. Sed nae ego parum prudens, quasi non ineptire uidear, dum tuis illis auribus atticissimis nostri quicquam iudicij afferro, de eo praesertim

H

uiro

uero qui nec laude nostra melior, nec uituperatione dete-
rior uideri potest. sed uelim mihi uel ob id etiam libenter
ignoscas. nolui plane hoc tempore, quando ad te eius ora-
tionem remissi, alienæ gloriæ nostro silentio inuidisse.
Quare Longolium cum primis cæterosq; bonis studijs
incumbentes complecti non desistito, ac quod semper fe-
cisti, assidue iuuato. Peculiaris enim hæc est pro-
priaq; uestra laus, quasi quædam Medic. fami.
prærogatiua sit, qua lōge principes alios
excellitis, bonas semper artes qua-
cunq; ratione uel iniquis etiam
temporibus fouisse. Vale.

Ex Decimano no-
stro. Id. Sex-
tilib.

F I N I S.